

УДК 341.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.3.33>

КЛЮЧОВІ КРИТЕРІЇ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ: СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС, ПРОПОРЦІЙНІСТЬ ТА ДОБРОСОВІСНІСТЬ

Зінченко-Тулуб Я.С.,

аспірант кафедри міжнародного,

цивільного та комерційного права

Державного торговельно-економічного університету

ORCID: 0009-0001-1480-4785

Зінченко-Тулуб Я.С. Ключові критерії судового захисту викривачів: суспільний інтерес, пропорційність та добросовісність.

Стаття присвячена комплексному аналізу ключових критеріїв судового захисту викривачів, які сформувалися в сучасній європейській правовій практиці та стали фундаментом для оцінки правомірності їхніх дій.

У основі дослідження містяться три базові елементи: суспільний інтерес, добросовісність та пропорційність, що утворюють змістовний та методологічну основу судового підходу до викривальної діяльності. Необхідність здійснення такого аналітичного дослідження зумовлена зростанням ролі викривачів у забезпеченні прозорості державного управління, протидії корупції та виявленні неправомірних дій у приватному секторі.

Дослідження ґрунтується на практиці Європейського суду з прав людини та судів Великої Британії, а також на положеннях Директив (ЄС) 2019/1937 та 2016/943.

Розкрито особливості правового розуміння суспільного інтересу як ключового критерію, який визначає, чи підпадає повідомлення викривача під вимоги захисту. Підкреслено, що ця категорія не має універсального законодавчого визначення: її зміст формується у судовій практиці залежно від обставин конкретної справи. Наразі судова практика виробила низку оціночних орієнтирів, які дозволяють відмежувати інформацію приватного характеру від такої, що стосується належного функціонування інституцій, захисту суспільного добробуту або дотримання законності. Водночас відсутність законодавчого визначення поняття суспільного інтересу не є недоліком, а навпаки забезпечує адаптивність правозастосування, дозволяючи враховувати специфіку кожної справи.

У даному науковому дослідженні критерій добросовісності викривача розглядається як багатовимірний елемент, що охоплює процесуальну коректність дій, обґрунтованість переконання у правдивості повідомлення та відсутність особистої вигоди. Запропонований підхід трансформує добросовісність із суто моральної категорії на юридичний стандарт належної поведінки. Зокрема, проаналізовано відмінності між двома різними тестами, сформульованими у практиці національних судів Великої Британії та Європейського суду з прав людини, зокрема у справі *Chesterton Global Ltd v. Nurmohamed* та у справі *Guja v. Moldova*. Йдеться, відповідно, про прагматичний тест *Chesterton* і ціннісно орієнтований тест *Guja*, у межах якого добросовісність викривача охоплює процесуальний, змістовний та мотиваційний виміри. Окремо виділено специфічний для британського права різновид добросовісності – це так звана компенсаційна добросовісність.

Третім елементом, який слугує інструментом забезпечення балансу між користю розкриття та потенційною шкодою інтересам роботодавця чи державної інституції є пропорційність. Обґрунтовано роль пропорційності як механізму забезпечення балансу між правами викривача та інтересами роботодавця, зокрема у контексті захисту конфіденційної інформації.

Доведено, що поєднання зазначених критеріїв формує узагальнений тест правомірності викривальних дій. Зроблено висновок, що сучасна європейська модель захисту викривачів базується на поєднанні правових норм та ціннісного підходу, спрямованого на забезпечення прозорості, підзвітності та захисту демократичних процесів.

Ключові слова: викривач, суспільний інтерес, публічний інтерес, добросовісність, процесуальна добросовісність, змістовна добросовісність, мотиваційна добросовісність, пропорційність, баланс інтересів, конфіденційна інформація, судова практика.

Zinchenko-Tulub Y.S. Key criteria for judicial protection of whistleblowers: public interest, proportionality and good faith.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the key criteria for judicial protection of whistleblowers, which have been formed in modern European legal practice and have become the foundation for assessing the legality of their actions.

The study is based on three basic elements: public interest, good faith and proportionality, which form the substantive and methodological basis of the judicial approach to whistleblower activity. The need for such an analytical study is due to the growing role of whistleblowers in ensuring the transparency of public administration, combating corruption and identifying wrongdoing in the private sector.

The study is based on the practice of the European Court of Human Rights and the courts of the United Kingdom, as well as on the provisions of Directives (EU) 2019/1937 and 2016/943.

The peculiarities of the legal understanding of public interest as a key criterion that determines whether a whistleblower's report falls under the requirements of protection are revealed. It is emphasized that this category does not have a universal legislative definition: its content is formed in judicial practice depending on the circumstances of a specific case. Currently, judicial practice has developed a number of assessment guidelines that allow us to distinguish information of a private nature from that related to the proper functioning of institutions, the protection of public welfare or the observance of the law. At the same time, the absence of a legislative definition of the concept of public interest is not a drawback, but on the contrary, it ensures the adaptability of law enforcement, allowing us to take into account the specifics of each case.

In this scientific study, the whistleblower's good faith criterion is considered as a multidimensional element that encompasses the procedural correctness of actions, the validity of the belief in the truthfulness of the message, and the absence of personal gain. The proposed approach transforms good faith from a purely moral category to a legal standard of proper conduct. In particular, the differences between two different tests formulated in the practice of national courts of the United Kingdom and the European Court of Human Rights are analyzed, in particular in the case of *Chesterton Global Ltd v. Nurmohamed* and in the case of *Guja v. Moldova*. These are, respectively, the pragmatic *Chesterton* test and the value-oriented *Guja* test, within which the whistleblower's good faith encompasses procedural, substantive, and motivational dimensions. A specific type of good faith for British law is separately highlighted – the so-called compensatory good faith.

The third element that serves as a tool for ensuring the balance between the benefit of disclosure and potential harm to the interests of the employer or state institution is proportionality. The role of proportionality as a mechanism for ensuring the balance between the rights of the whistleblower and the interests of the employer, in particular in the context of the protection of confidential information, is substantiated.

It is proven that the combination of the above criteria forms a generalized test of the legality of whistleblower actions. It is concluded that the modern European model of whistleblower protection is based on a combination of legal norms and a value-based approach aimed at ensuring transparency, accountability and protection of democratic processes.

Key words: whistleblower, public interest, public interest, good faith, procedural good faith, substantive good faith, motivational good faith, proportionality, balance of interests, confidential information, case law.

Постановка проблеми. Сучасна практика судового захисту викривачів у Європі демонструє поступову еволюцію від фрагментарного підходу до формування цілісної системи правових критеріїв оцінки їхніх дій. Зростання суспільного інтересу до прозорості, підзвітності та протидії злочинам актуалізувало питання правового статусу викривача як ключового елемента демократичного контролю за владою та бізнесом. Фундаментальним у цьому процесі є встановлення меж допустимого розкриття, що включає баланс між свободою вираження, захистом конфіденційних даних, дотриманням викривачем процедур та урахуванням інтересів усіх залучених сторін.

У цьому зв'язку судова практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) (справи *Guja v. Moldova*, *Heinisch v. Germany*, *Gawlik v. Liechtenstein*) та англійських судів (справа *Chesterton v. Nurmohamed*) виробила певну методологію оцінки таких справ крізь призму трьох базових критеріїв: суспільного інтересу, добросовісності та пропорційності. Їх дослідження дає змогу не лише окреслити правові межі викривальної діяльності, а й з'ясувати, як європейські стандарти впливають на національні моделі захисту викривачів, зокрема в контексті гармонізації правової системи України з правом ЄС.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз ключових критеріїв судової оцінки дій викривачів у європейській правовій практиці, а саме суспільного інтересу, добросовісності та пропорційності, а також визначення їх взаємозв'язку як методологічного тесту правомірності розкриття інформації.

Дослідження спрямоване на узагальнення підходів ЄСПЛ, судів держав-членів ЄС та Великої Британії, а також на з'ясування основних правових орієнтирів, закріплених у Директивах (ЄС) 2019/1937 та 2016/943.

Стан опрацювання проблематики дослідження. Проблематика правового статусу викривачів активно досліджується у працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед європейських науковців значний внесок зробили: Д. Левіс, який обґрунтував, що оцінка «добросовісності» не повинна переважати над аналізом суті повідомлення, Е. Бут, який звернув увагу на міжнародно-правовий феномен «судової ідіосинкразії» у застосуванні тесту суспільного інтересу, сутність якого буде розкрито далі у дослідженні.

В Україні проблеми термінологічного визначення понять «суспільний» і «публічний інтерес» аналізували О. Водянніков та І. Берестова, які вказують на відсутність чіткого розмежування цих категорій у вітчизняному законодавстві.

Попри наявність окремих досліджень, комплексне осмислення критеріїв судового захисту викривачів у порівняльно-правовому контексті залишається недостатньо розробленим, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Одним із центральних критеріїв судового захисту викривачів є оцінка того, чи дійсно розкриття інформації служить захисту суспільних цінностей.

Відповідно до Рекомендації СМ/Rec (2014) 7 Ради Європи, «звіт або розкриття інформації про суспільні інтереси» означає повідомлення або розкриття інформації про дії та бездіяльність, які становлять загрозу або шкоду суспільним інтересам [1, с. 18].

При цьому зміст суспільного інтересу не обмежується виключно сферою кримінально караних діянь і може проявлятися у різних формах правопорушень, зокрема адміністративних, незалежно від їх правової кваліфікації у національному законодавстві.

У цьому контексті Директива (ЄС) 2019/1937 від 23 жовтня 2019 року про захист осіб, які повідомляють про порушення права Союзу, у пункті 3 преамбули наголошує, що характер шкоди для суспільних інтересів визначається не формальною правовою кваліфікацією порушення, а його потенційними наслідками для суспільства [2].

Тому поняття «суспільного інтересу» не зводиться лише до кримінально караних діянь, а охоплює ширший спектр порушень, які здатні завдати шкоди суспільному добробуту, публічній безпеці, економічній стабільності чи іншим колективно значущим благам. Йдеться насамперед про явища масового та ціннісного характеру, що виходять за межі приватного інтересу окремої особи.

У філософській площині поняття «суспільного інтересу» залишається невизначеним. Незважаючи на загальне вживання, досі не існує однозначного визначення суспільного інтересу, і політичні філософи майже не цікавилися визначенням цього поняття або його відмінністю від інших споріднених понять [3, с. 12].

У юридичній площині це поняття також характеризується невизначеністю. Як зазначає О. Водянніков, термін «інтерес» у Конституції України належить до оціночних і невизначених категорій, що відображає загальну тенденцію термінологічного плюралізму в праві, де поряд вживаються поняття «суспільний інтерес», «публічний інтерес» та «інтерес суспільства» [4, с. 18].

І. Берестова також вказує на те що, застосування категорій «публічний інтерес», «державний інтерес» та «суспільний інтерес» свідчить про те, що законодавець має різні підходи до їх використання та загального розуміння у цивільному процесуальному законодавстві [5, с. 32].

Подібна невизначеність простежується й на міжнародному рівні: Так, ЄСПЛ не формулює визначення «суспільного інтересу», вважаючи це поняття категорією з широким охопленням, зміст якої встановлюється залежно від обставин конкретної справи [6].

Як зазначає Е. Бут, проблема захисту викривачів полягає в тому, що ключовий термін «суспільний інтерес» надто часто залишається невизначеним [7, с. 6]. І у такій ситуації саме судді повинні визначати, чи відповідає конкретне розкриття суспільному інтересу. Це своєю чергою призводить до ситуативного застосування критерію та явища, яке автор називає «судовою ідіосинкразією».

Загалом термін «ідіосинкразія» походить від двох грецьких коренів: *idios*, що означають «власний, особливий» та *synkrasis*, що стосується понять «змішування та темперамент». Він означає особливу рису, індивідуальну особливість, щось унікальне. Термін «судова ідіосинкразія» (англ. *judicial idiosyncrasy*) у контексті захисту викривачів, як його трактує Е. Бут, означає ситуацію, коли застосування критерію «суспільного інтересу» значною мірою залежить від суб'єктивного судового бачення конкретного випадку. Своєю чергою це означає, що, по-перше, оскільки усталена, загальноприйнята дефініція «суспільного інтересу» відсутня, судді інтерпретують його по-своєму, спираючись на власні оцінки важливості розкритої інформації для суспільства. По-друге, це призводить до невизначеності для потенційних викривачів: одні повідомлення можуть бути захищеними, інші – ні, навіть за подібних обставин. Як результат, існує ризик «адміністративного стримування» викривачів, коли вони утримуються від розкриттів через невизначеність у правовому захисті. Фактично це означає, що саме суд покликаний оцінити, чи конкретне розкриття інформації справді спрямоване на захист суспільних цінностей. Від цієї

оцінки безпосередньо залежить ключове питання – чи підлягає викривач правовому захисту, чи його дії залишаться поза межами гарантій, а також чи може особа взагалі вважатися викривачем у правовому розумінні цього поняття.

З огляду на те, що єдиного і вичерпного визначення поняття «суспільного інтересу» досі не вироблено ані у площині філософії, ані права, цілком виправданим видається підхід, відповідно до якого замість абстрактної дефініції слід окреслити чіткі рамки його застосування через систему критеріїв.

Саме таку функцію виконують розроблені судовою практикою тести, які не претендують на універсальне визначення суспільного інтересу, проте створюють методологічні орієнтири для його конкретизації у справах про захист викривачів.

У судовій практиці підхід, сформований у справі *Chesterton v. Nurmohamed* (2017) [13] англійським судом, та критерії, застосовані ЄСПЛ у справі *Guja v. Moldova* (2008), мають спільне підґрунтя, проте демонструють різні акценти. Обидва підходи виходять із фундаментальної позиції, що розкриття інформації має здійснюватися в інтересах суспільства, проте метод конкретизації цього поняття суттєво відрізняється.

У справі *Chesterton v. Nurmohamed* (п. 34) ЄСПЛ визначив чотири ключові фактори для оцінки суспільного інтересу: 1) масштаб постраждалих (чим більша кількість осіб, чиї інтереси торкається розкриття, тим більша ймовірність суспільної значущості); 2) характер постраждалих інтересів та ступінь впливу (розкриття правопорушень, що безпосередньо зачіпають важливі інтереси, має більшу вагу для суспільного інтересу, ніж тривіальні або непрямі порушення); 3) характер правопорушення (навмисні порушення швидше розглядаються як такі, що стосуються суспільного інтересу, ніж ненавмисні); 4) особистість кривдника (більші або більш значущі особи чи організації підвищують значимість розкриття для суспільства).

Такий підхід є прагматичним, оскільки зосереджується на таких практичних показниках, як масштаб та серйозність порушення, а також значущість осіб чи організацій, однак він не враховує додаткові критерії, які також застосовуються, наприклад «добросовісність» викривача. Відповідно до положень британського законодавства, зокрема розділу 18 ERRR (Enterprise and Regulatory Reform Act 2013), право на захист викривача не залежить від оцінки «добросовісності» його розкриття інформації [14].

Разом з тим, на думку Д. Левіса, виключення вимоги щодо «добросовісності» є виправданим, оскільки така вимога зосереджує увагу на мотивах особи, яка розголошує інформацію, а не на суті повідомлення [8, с.9]. Через це тест *Chesterton* забезпечує більш прямолінійне і вимірюване визначення суспільного інтересу, але водночас значно менше орієнтоване на ціннісну або правозахисну оцінку дій викривача.

Підхід, застосовуваний ЄСПЛ у справі *Guja v. Moldova* (2008) [15], вирізняється тим, що він має більш ціннісно-правозахисний характер. Суд у цій справі оцінював не лише суспільну значущість розкриття, але й також добросовісність викривача та пропорційність. Таким чином, тест *Guja* створює комплексну методологію оцінки суспільного інтересу, поєднуючи масштаб та серйозність порушення з етичною та процедурною оцінкою дій викривача, що забезпечує більш гнучкий і контекстуально обґрунтований захист.

До критеріїв, сформульованих у справі *Guja v. Moldova*, належать:

- наявність у викривача альтернативних каналів для повідомлення про порушення до моменту оприлюднення інформації;
- суспільний інтерес у розкритті інформації;
- вжиття заходів для попередньої перевірки достовірності розкритої інформації;
- шкода, завдана роботодавцю внаслідок розкриття;
- добросовісність дій викривача;
- пропорційність застосованого покарання.

Такий підхід дозволяє поєднувати оцінку суспільної цінності розкриття з правозахисними засадами і пропорційністю заходів щодо викривача.

Хоча в тесті *Guja v. Moldova* (2008) критерії, такі як наявність альтернативних каналів повідомлення про порушення, проведення попередньої перевірки достовірності розкритої інформації та добросовісність дій викривача, формально виділені як окремі показники оцінки, умовно їх можна розглядати як різні види добросовісності. Отже, їх доцільно виокремлювати у кілька вимірів добросовісності викривача, що відображають різні аспекти його поведінки та мотивації. Таке розуміння дозволяє уникати тлумачення «добросовісності» лише в контексті особистих мотивів, що традиційно притаманне британському підходу. ЄСПЛ не встановив формальної класифікації видів добросовісності, однак, на підставі аналізу судових рішень, можна умовно розмежувати три її виміри: процесуальний, змістовний та мотиваційний.

Зокрема, критерій щодо застосування викривачем альтернативних каналів для повідомлення про порушення перед оприлюдненням можна трактувати як процесуальну добросовісність, тобто дотримання викривачем установлених процедур перед розголошенням. Такий підхід підтверджується і в справі *Bucur and Toma v. Romania* (2013), де ЄСПЛ наголосив, що заявник діяв без особистої вигоди, насамперед з метою забезпечити дотримання законів та Конституції Румунії [9, с.5]. Це засвідчувалося тим, що він спочатку звернувся до члена парламентської комісії, відповідальної за нагляд за діяльністю спецслужби, замість негайного винесення інформації у публічний простір. Така поведінка демонструвала саме процесуальну добросовісність.

Критерій щодо необхідності проведення попередньої перевірки достовірності розкритої інформації відображає змістовну добросовісність, тобто наявність у викривача розумного переконання (*reasonable belief*) у правдивості розкритої інформації. Це дозволяє оцінювати не абсолютну точність даних, а добросовісність суб'єктивної позиції викривача на момент повідомлення. У справі *Gawlik v. Liechtenstein* (2021) [10] ЄСПЛ підкреслив, що навіть недостатня достовірність не знімає автоматично захист викривача, якщо він діяв добросовісно та мав обґрунтовані підстави вважати інформацію правдивою (§ 76).

Щодо критерію добросовісності, то з огляду на підхід, застосований у тесті *Guja* її доцільно розглядати як мотиваційну добросовісність, що передбачає орієнтацію викривача на захист суспільного інтересу, а не на досягнення особистої вигоди. Подібно до британського підходу, ЄСПЛ також нерідко вживає поняття добросовісності у такому вузькому сенсі у контексті мотивів заявника, що може призводити до його звуженого розуміння. Водночас у Резолюції 1729 (2010) ПАРЕ [17], на яку посилався ЄСПЛ у справі *Heinisch v. Germany* [16, п. 37], добросовісність трактується ширше: зокрема, у п. 6.2.4 наголошено, що будь-який викривач вважається таким, що діяв добросовісно, якщо він мав достатні підстави вважати інформацію правдивою (що складає суть змістовної добросовісності), навіть якщо згодом це виявилось не так, і за умови, що він не переслідував незаконних чи неетичних цілей (що слід розглядати як мотиваційну добросовісність). Хоча це положення не охоплює процесуальний аспект добросовісності, однак воно пропонує ширше тлумачення.

Окремо можна виділити ще один вид – компенсаційну добросовісність, яка застосовується лише у Великій Британії. Згідно з британською практикою, якщо суд встановить, що розкриття інформації було здійснене «недобросовісно» (*bad faith*), він має право зменшити розмір компенсації до 25% [11]. Це означає, що хоча «добросовісність» не є умовою для отримання захисту, вона впливає на розмір компенсації, яку може отримати викривач. Зокрема, якщо суд визнає, що викривач діяв з особистих мотивів або з наміром завдати шкоди репутації, це може призвести до зменшення компенсації.

Отже, вимога щодо «добросовісності» є ключовою у практиці ЄСПЛ, оскільки саме від неї залежить обсяг і межі захисту викривача. Вона зберігає своє ключове значення навіть у випадках, коли повідомлена інформація виявляється частково неточною. При цьому згідно судового тлумачення добросовісність не ототожнюється з абсолютною правдивістю чи повною точністю фактів, адже важливим є те, чи мав заявник обґрунтовані підстави вважати інформацію достовірною на момент розкриття.

Після встановлення наявності суспільного інтересу повідомлення та добросовісності дій викривача наступним етапом судової оцінки є визначення пропорційності втручання у права викривача та роботодавця. Цей елемент відображено у критерію, що стосується шкоди, яка була завдана роботодавцю в результаті розкриття, та визначенню того, чи призначене покарання було пропорційним. Ці критерії спрямовані на перевірку допустимості розкриття інформації та адекватності реакції роботодавця на дії викривача.

Пропорційність у цьому контексті виконує подвійну функцію:

- вона є інструментом оцінки законності втручання у права викривача (чи було покарання або звільнення необхідним у демократичному суспільстві);
- вона забезпечує досягнення справедливого балансу інтересів між сторонами. Саме цей баланс визначає, чи переважає суспільна користь від викривального повідомлення над шкодою, заподіяною роботодавцю.

Загалом критерій, що аналізує шкоду, завдану роботодавцю внаслідок розкриття, дозволяє зважити суспільну користь від повідомлення і потенційні негативні наслідки для організації. Такі наслідки можуть проявлятися у різних формах: репутаційні втрати, підриву довіри до інституції, розголошення комерційної таємниці чи іншої конфіденційної інформації, що є істотною для роботодавця.

Критерій, що оцінює пропорційність заходів та призначене покарання, є певним виразом гарантії, що відповідь на дії викривача була справедливою та не перевищувала шкоду, заподіяну розкриттям інформації.

Обидва вищезазначені критерії пов'язані із урахуванням пропорційності, що дозволяє забезпечити баланс між інтересами викривача та роботодавця, зважуючи суспільну значущість повідомлення та потенційні втрати організації.

Подібна логіка простежується також в праві ЄС. Зокрема, Директива (ЄС) 2019/1937 про захист викривачів надає пріоритет саме суспільному інтересу, закріплюючи обов'язок держав забезпечити ефективні механізми захисту осіб, які розкривають інформацію про порушення права ЄС. Натомість Директива (ЄС) 2016/943 про захист комерційної таємниці встановлює протидію, наголошуючи на необхідності збереження конфіденційності бізнес-інформації. Водночас і вона передбачає винятки, коли розкриття допускається «для захисту суспільного інтересу» [12, ст. 5]. У такий спосіб право ЄС також відображає забезпечення рівноваги між правами викривача на ефективний захист та корпоративними інтересами роботодавця, зокрема у сфері охорони конфіденційної інформації, що цілком узгоджується з підходом судової практики ЄСПЛ щодо пропорційності та забезпечення балансу інтересів.

Отже, поєднання оцінки суспільного інтересу, добросовісності та пропорційності забезпечує комплексний підхід до визначення права викривача на захист з урахуванням як суспільної значущості повідомлення, так й інтересів усіх залучених сторін.

Висновки. Аналіз європейської та національної судової практики свідчить, що правова оцінка дій викривачів ґрунтується на поєднанні трьох базових критеріїв: суспільного інтересу, добросовісності та пропорційності. Саме ці елементи формують основу сучасного підходу до забезпечення балансу між правом особи на розкриття суспільно значущої інформації та необхідністю захисту законних інтересів роботодавця, державних інституцій і третіх осіб.

Поняття суспільного інтересу виступає головним орієнтиром у визначенні меж допустимості розкриття інформації. Судова практика (зокрема, *Chesterton v. Nurmohamed* та *Guja v. Moldova*) підкреслює, що не будь-яке повідомлення про порушення заслуговує на правовий захист, а лише те, яке стосується питань загального добробуту, безпеки, законності чи ефективності публічного управління. Відтак саме суспільний інтерес надає викривальним діям правового виміру.

Добросовісність викривача доцільно розглядати не як суто моральну категорію, а як юридичний критерій, що охоплює дотримання процедурних вимог, наявність обґрунтованого переконання у правдивості повідомлення та спрямованість дій на захист суспільного добробуту. У цьому контексті практика ЄСПЛ (справи *Guja v. Moldova*, *Heinisch v. Germany*, *Gawlik v. Liechtenstein*) виробила комплексний підхід, за яким добросовісність оцінюється крізь призму поведінки, мотивів та контексту дій викривача.

Критерій пропорційності забезпечує збалансованість між інтересами суспільства й шкодою, заподіяною роботодавцю чи державі внаслідок розголошення інформації. Він слугує механізмом правової рівноваги, що дозволяє судам оцінити, чи є покарання викривача надмірним щодо мети, яку він переслідував, та користі, яку суспільство отримало від його дій (*Guja v. Moldova*, *Bucur and Toma v. Romania*).

У праві ЄС цей баланс набув нормативного закріплення. Директива (ЄС) 2019/1937 гарантує пріоритет захисту викривачів, якщо їхні дії спрямовані на охорону суспільного інтересу, тоді як Директива (ЄС) 2016/943 визнає можливість розкриття комерційної інформації, коли це виправдано суспільною користю. Таке поєднання демонструє еволюцію правового підходу, а саме перехід від концепції конфіденційності до прозорості, підзвітності та добросовісності управління.

Відсутність універсального визначення «суспільного інтересу» не є перешкодою для його ефективного застосування. Навпаки, гнучкий підхід, що враховує характер інформації, мотиви викривача та наслідки розголошення, забезпечує передбачуваність і справедливість судових рішень.

Отже, сучасна європейська концепція захисту викривачів базується не лише на правових нормах, а й на ціннісному підході, орієнтованому на захист демократії, прозорості та публічної підзвітності.

Поєднання критеріїв суспільного інтересу, добросовісності та пропорційності утворює межі правомірності дій викривачів і слугує методологічним орієнтиром для судів при вирішенні відповідних спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2014)7 of the Committee of Ministers to member States on the protection of whistleblowers. Strasbourg: Council of Europe, 30 April 2014. URL: <https://rm.coe.int/16807096c7> (дата звернення: 10.01.2026).
2. Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. *Official Journal of the European Union*, L 305/17, 26.11.2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1937/oj/eng> (дата звернення: 10.01.2026).
3. Kumar, Manohar & Santoro, Daniele. (2017). A justification of whistleblowing. *Philosophy & Social Criticism*. URL: https://www.researchgate.net/publication/317387594_A_justification_of_whistleblowing (дата звернення: 10.01.2026).
4. Водяніков О. (2020). Концепція інтересу в конституційному праві: до питання розуміння понять «суспільний інтерес» та «особливе суспільне значення» в провадженнях за конститу-

- ційними скаргами. Український часопис конституційного права. № 4 (17). 9-46. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2020-4/pdfs/1-oleksandr-vodiannikov-kontseptsiia-interesu-konstytutsiinomu-pravi-pytannia-rozuminnia-poniat-suspilnyi.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
5. Берестова І.Е Прояв категорії «публічний інтерес» в цивільному судочинстві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Т.4, № 6 URL: http://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_4/6.pdf (дата звернення: 10.01.2026).
  6. Abazi V., Kusari F. Comparing the Proposed EU Directive on Protection of Whistleblowers with the Principles of the European Court of Human Rights // *Strasbourg Observers*, 22 October 2018. URL: <https://strasbourgobservers.com/2018/10/22/comparing-the-proposed-eu-directive-on-protection-of-whistleblowers-with-the-principles-of-the-european-court-of-human-rights> (дата звернення: 10.01.2026).
  7. Boot, E.R. *The Feasibility of a Public Interest Defense for Whistleblowing*. *Law and Philosophy* 39 (2020): 1–34. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10982-019-09359-1> (дата звернення: 10.01.2026).
  8. David Lewis. *Evidence to the European Parliament Budgetary Control Committee Hearing on Whistleblowing*. European Parliament, 18 May 2011. URL: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201105/20110518ATT19546/20110518ATT19546EN.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
  9. Council of Europe. Whistleblowers and their freedom to impart information: Factsheet – Strasbourg, 2017. URL: <https://rm.coe.int/factsheet-on-whistleblowers-and-their-freedom-to-impart-information-ma/16807178d9> (дата звернення: 10.01.2026).
  10. European Court of Human Rights. Case of *Gawlik v. Liechtenstein*, no. 23922/19, Judgment of 16 February 2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-208280> (дата звернення: 10.01.2026).
  11. Lewis Silkin LLP. Whistleblowing: Recent developments and practical considerations. London, 2022. URL: <https://www.lewissilkin.com/insights/2022/04/06/whistleblowing> (дата звернення: 10.01.2026).
  12. Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. *Official Journal of the European Union*, L 157, 15.06.2016, pp. 1–18. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/943/oj/eng> (дата звернення: 10.01.2026).
  13. *Chesterton Global Ltd v Nurmohamed* [2017] EWCA Civ 979. „Cases, judgments, opinions”. Whistleblowing Network. URL: <https://whistleblowingnetwork.org/WIN/media/pdfs/Cases-judgements-opinions-EUR-chesterton-v-nurmohamed.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
  14. UK Parliament. Enterprise and Regulatory Reform Act 2013, с. 24, s 18. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/24/section/18> (дата звернення: 10.01.2026).
  15. European Court of Human Rights. *Guja v. Moldova*, Application No. 14277/04 (judgment of 12 February 2008), HUDOC. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-85016%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-85016%22]}) (дата звернення: 10.01.2026).
  16. European Court of Human Rights. *Heinisch v. Germany*, Application No. 28274/08, HUDOC (judgment of 21 October 2011). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-105777%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-105777%22]}) (дата звернення: 10.01.2026).
  17. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Resolution 1729 (2010) – “Protection of “whistleblowers”. URL: <https://pace.coe.int/en/files/17851/html> (дата звернення: 10.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 10.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026